

Pozůstatky paleolitického osídlení ve svazích Pavlovských vrchů

Dolní Věstonice, Pavlov, okr. Břeclav, Jihomoravský kraj

Před 38 000 až 28 000 lety

  NKP ➔ 4,6 km

Navigační bod: N 48°53'18.60", E 16°38'34.90" (Dolní Věstonice, rozcestník u archeologické expozice); N 48°52'42.90", E 16°40'36.78" (rozcestí k archeoparku v Pavlově).

Přístup: Od rozcestníku u archeologické expozice v Dolních Věstonicích po silnici archeostezkou východním směrem 900 m ke Kalendáři věků. Po silnici 100 m zpět a dál vzhůru neznačenou cestou jižním směrem 400 m k infopanelu naleziště Dolní Věstonice II, dál po červené značce 1,2 km k rozcestníku Obora a vlevo po zelené značce 2 km k pavilonu v Pavlově. Možnost parkování v Dolních Věstonicích před expozicí, poblíž Kalendáře věků a v Pavlově před pavilonem.

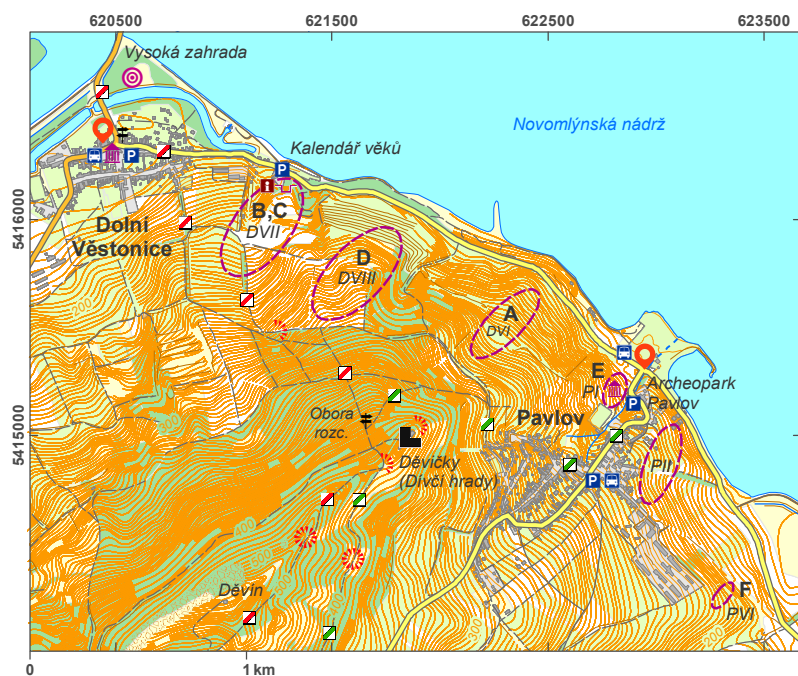
↑ Dolní Věstonice II – trojhrab nalezený při výzkumu v roce 1986. Foto J. A. Svoboda 1986

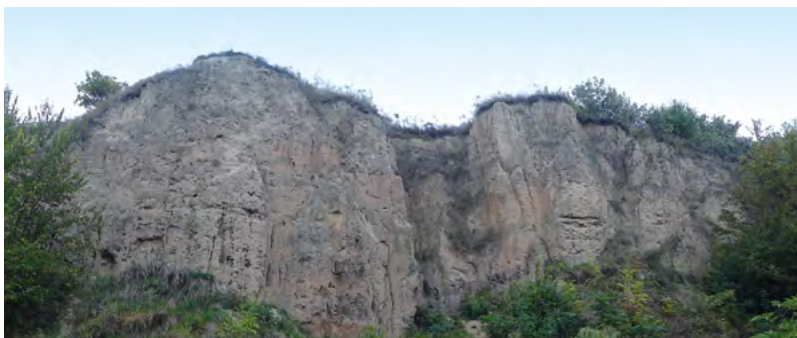
Význam: Unikátní doklad zachování osídlení lovců mamutů na základě dlouhodobých archeologických výzkumů a průzkumů na svazích Pavlovských vrchů. Zdroj poznání způsobu života, společenského prostředí i vývoje krajiny během posledního glaciálního cyklu s vrcholem v období gravettie-nu.

Historie: Paleolitický sídelní areál nacházející se na území obcí Dolní Věstonice a Pavlov se svojí komplexností i stavem zachování osídlení pod současným povrchem řadí mezi nejvýznamnější archeologické areály v celosvětovém měřítku. Na severních a vý-

chodních svazích pod Pavlovskými vrchy je *archeologickými výzkumy prokázána neobyčejně intenzivní a hustá koncentrace paleolitických sídlišť, daná dlouhodobým osídlením, s celou řadou unikátních kulturních fenoménů, které jsou zdrojem poznání mnoha vědních oborů, jako je archeologie, geologie, paleontologie, antropologie, vývoj životního prostředí, klimatu apod. Proto se v dnešní době klade velký důraz na ochranu a zachování pozůstatků tohoto osídlení. Vedle stop sídelních a loveckých aktivit (obydlí, ohniště, skládky mamutích kostí) jde především o projevy duchovního života (rituální pohřby, umění) i zatím nejstarší doklady výrobních technologií (vypalování hlíny, výroba textilu). Unikátní lovecká sídliště se dochovala pod pleistocenní spraší, která dle umístění na svahu může dosahovat mocnosti až ně-

kolika metrů. První archeologické výzkumy v této oblasti vedl v letech 1924–1938 K. Absolon, od roku 1947 do 80. let B. Klíma, od 2. poloviny 80. let potom J. A. Svoboda, a to včetně povrchových sběrů. Podle této lokality je pojmenována *archeologická kultura pavlovien, datovaná do doby před více než 30 000 lety jako starší fáze gravettienu, spojená s lovci mamutů. Archeologické výzkumy a průzkumy rozsáhlého sídelního areálu odkrývají jednotlivá naleziště s různou intenzitou osídlení, známá pod názvy Dolní Věstonice I, II, III, Pavlov I až VI. Nejznámějším archeologickým nálezem je soška Věstonické venuše, mezi další významné nálezy můžeme zařadit lidskou hlavu z mamutoviny, kel mamuta ozdobený složitým geometrickým vzorem interpretovaným jako mapa krajiny nebo vlastní sídli-

↑ Kalendář věků v hlínku bývalé cihelny. V nejnižším místě – pás hnědé lesní půdy z poslední doby meziledové (cca 110 000 let), následují vzhůru 3 černé pásy stepních černozemí, které odpovídají teplejším výkyvům na přechodu doby meziledové a ledové. Podstatná část stěny tvoří světlá spraš vrcholící ledové doby. Nepřítli zřetelné, světlé pásmo půd, které spraš člení zhruba uprostřed, indikuje sérii přechodných oteplení. Gravettské osídlení leží na rozhraní tohoto pásma a nadložní spraše v hloubce 6 m od vrchní hrany současného terénu.
Foto A. Knechtová 2015

↑ Skládka mamutích a jiných zvířecích kostí prezentovaných in situ v podzemním pavilonu v Pavlově.
Foto R. Stránská 2015

ště nad meandrující řekou, ale i skládky mamutích kostí či lidský trojhrob.

Popis: Dolní Věstonice I (A) – Absolonova stanice: Právě tady se našla soška Věstonické venuše. Z vyhodnocení dokumentace archeologických výzkumů vyplývá, že mezi jednotlivými prozkoumanými plochami v centrální části zůstávají poměrně rozsáhlé bloky mocných intaktních náleзовých *kulturních vrstev (v 90. letech provedl J. A. Svoboda síť sond, které prokazují jejich existenci). Spolu s Pavlovem I je lokalita jedinečná svou úplností – zahrnuje doklady osídlení, lovu, pohřbívání i umění, včetně nejstarších dokladů výroby keramiky a textilu.

Dolní Věstonice II (B) včetně Kalendáře věků – Cihelna, nad cihelnou, Pod lesem: Sondáže B. Klímy v letech 1959–1960 a archeologický výzkum B. Klímy a J. A. Svobody z let 1985–1988 při těžbě spraše pro stavbu násypů třetí nádrže na Dyji odkryly komplex gravettských sídlišť. Byly zjištěny doklady lidských rituálně pohřbených koster i drobných zlomků kostí volně rozptýlených v kulturní vrstvě a první přímé doklady o přípravě rostlinné stravy drcením kořenových tkání. Dále bylo potvrzeno výjimečně dobře dochované dřevo, což není na paleolitických nalezištích běžné, v některých případech i se stopami po opracování. Nejucelenější soubor nálezů byl získán ze

tří velkých sídelních celků z temene lokality, odkud pochází také známý trojhrub lidských jedinců v natažené poloze, nalezený v roce 1986. Pohlavně nevyhraněný centrální skelet (antropologickými metodami nelze určit pohlaví), ležel na zádech mezi dvěma mladými muži. Ti měli na lebkách stopy červeného barviva a byli ozdobeni provrtanými zuby šelem a přívěsky z mamutoviny.

Kalendář věků (C): Na východním okraji Dolních Věstonic se nachází vytěžená cihelna, v jejíž stěně jsou rozpoznatelné jednotlivé horizonty půd, které nejsou jen pouhým záznamem o usazování a typu jednotlivých sprašových půd v minulosti, ale zachycují také poslední *glaciální cyklus. Gravettské osídlení je patrné v hloubce 6 m pod úrovní terénu. Půdní horizonty pomáhají odborníkům při určování stáří archeologických nálezů nebo půd i v dalších částech území. Sprašová stěna bývalé cihelny s odkrytými geologickými vrstvami působí tvarově dojmem přírodního amfiteátru. Aby byl profil čitelný, potřebuje stěna pravidelnou údržbu.

Dolní Věstonice III (D) – Rajny: V prudkém svahu pokrytém vinohrady mezi nalezištěm Dolní Věstonice I. a III. jsou situovány jednotlivé gravettské sídelní celky. Na poli směrem k lesu pokračuje osídlení ověřené povrchovým sběrem s nálezy z období aurignacienu.

Pavlov I (E): Naleziště je situováno severně od obce Pavlov na východním svahu kopce Děvín. Systematický výzkum, který zde byl prováděn B. Klímou v letech 1952–1954, 1956–1958, 1960–1965 a 1969–1972, zjistil bohatou kulturní vrstvu z doby před 30 tisíci lety, ze které pochází velké množství unikátních nálezů, např. kostěná a parohová industrie, ozdobné předměty (pro naleziště jsou typické čelenky se složitým geometrickým vzorem), keramické sošky zvířat i torz lidí a více než 1 milion kusů štípané industrie. V souvislosti s výstavbou výstavního objektu *Archeopark Pavlov* byl v letech 2013–2015 prováděn archeologický výzkum pod vedením J. A. Svobody. Bylo zjištěno bohaté souvrství, které nově dosáhlo až do starších fází mladého paleolitu. V ploše navazující na již prozkoumané části naleziště byla zjištěna skládka mamutích kostí, která je *in situ prezentována v rámci expozice zaměřené na paleolitické osídlení pod Pavlovskými vrchy. Pavilon bude otevřen na jaře 2016.

Pavlov VI (F): Naleziště se nachází na východním okraji obce při cestě do Milovic.

Archeologický výzkum J. A. Svobody v roce 2007 zde odhalil úplně dochovaný gravettský sídelní celek. Výsledky archeologických výzkumů jsou k vidění již řadu let také v expozici *Věk lovců mamutů* muzea v Dolních Věstonicích a paleolitická archeologická lokalita Dolní Věstonice – Pavlov je na místech starších archeologických výzkumů opatřena infopanely. [ak, rs]

Literatura: Klíma 1983, 1990; Svoboda a kol. 1999; Svoboda 1999; 2005, 2010, v tisku.

Okolí:

- (1) Dolní Věstonice (BV), nížinné hradiště Vysoká zahrada: N 48°53'28.21", E 16°38'41.57" (320 m).
- (2) Pavlov u Dolních Věstonic (BV), zřícenina hradu Děvičky: N 48°52'32.99", E 16°39'42.88" (1,5 km).
- (3) Horní Věstonice (BV), zřícenina hradu Neuhaus: N 48°51'58.18", E 16°38'10.91" (2,8 km).
- (4) Perná (BV), zřícenina kaple sv. Antonína z roku 1652: N 48°51'27.54", E 16°38'14.19" (3,4 km).
- (5) Klentnice (BV), zřícenina hradu Sirotčí hrádek: N 48°50'43.72", E 16°38'26.06" (4, 9 km).
- (6) Klentnice (BV), pravěké hradiště Stolvá hora: N 48°50'25.72", E 16°38'13.59" (5,4 km).

↑ Sonda s profily, v pozadí J. A. Svoboda, v popředí Z. Schenk. Foto A. Knechtová 2013